

Da la federaziun da stadis al stadi federal

L'ISTORGIA DA LA SVIZRA

La Svizra è sa sviluppada en il decurs dals tschientaners or d'ina rait da differentas alianzas ad ina federaziun da stadis fin al stadi federal. Ils cunfins svizzers e la neutralitad èn vegnids fixads e renconuschids l'onn 1815 sin plaun in-

ternaziunal. Il sistem politic ha ses origin en la Constituiziun federala da l'onn 1848. Dapi lura ha la Confederaziun survegnì dapli competenzas, il pievel dapli dretgs, e la diversitad politica è creschida.

1291 | Veglia Confederaziun

PARTENADIS D'ALLIANZA

Allianzas alternantas tranter las citads e las regiuns ruralas han l'intent da segirar l'urden politic a l'intern e l'indipendenza vers anora. L'onn 1291 fan Uri, Sviz e Sutsilvania l'emprima alianza documentada. La noziun «Eitgenoze» (confederà) cumpara l'onn 1315. En il decurs dals tschientaners crescha la Confederaziun tras ulteriuras alianzas e tras la conquista da territoris.

1803–1814 | Mediazion

PUSSANZA ESTRA MAIN SEVERA

Suenter guerras civilas tranter ils federalists ed ils aderents da la Republica helvetica dat Napoleun a la Svizra ina constituiziun da mediazion. Quella dat als chantuns puspè ina tscherta indipendenza e fixescha la gronda part dals cunfins chantunals.

1847–1848 |

Guerra dal Sonderbund

LIBERALS CUNTER CONSERVATIS

La dumonda davart la concepziun da la Confederaziun chaschuna la finala ina guerra civila tranter ils chantuns liberals ed ils chantuns conservatifs catolics. La Guerra dal Sonderbund finescha cun ina victoria da las forzas liberalas.

1200

1800

1850

1798–1802 | Helvetica

STADI UNITAR SUT PUSSANZA ESTRA

Suenter l'invasiun da las truppas franzosas vegn la Confederaziun transformada en la Republica helvetica: en in stadi unitar sut la controlla da Paris.

1815 | Contract federal

NEUTRALITAD E FEDERAZIUN DA STADIS

Suenter la fin da Napoleun renconuschon las grondas pussanzas europeicas la neutralitad da la Svizra, ed i vegnan fixads ils cunfins naziunals che valan anc oz. Tras il Contract federal dal 1815 vegnan reunidas las differentas alianzas federalas ad in'unica federaziun da stadis. Quella è responsabla per la politica da segirezza.

1848 | Constituiziun federala

STADI FEDERAL DEMOCRATIC

La Constituiziun federala conceda a la gronda part dals burgais – als umens – differents dretgs e libertads, tranter auter il dretg da votar e d'eleger (dretg da votar da las dunnas a partir dal 1971). Sin plaun federal vegn introduci – tenor l'exempel american – il sistem da duas chombras cun in Cussegl naziunal ed in Cussegl dals chantuns ch'elegian il Cussegl federal. Intgins secturs vegnan centralisads. La Svizra sa sviluppa ad in spazi giuridic ed economic unitar.

1874, 1891 |
 Extensiun da la democrazia

INIZIATIVA, REFERENDUM

Tras la revisiun da la Constituziun federala survegn la Confederaziun dapli incumbensas ed ils dretgs democratics vegnan extendids sin plaun federal. Il 1874 vegn introducì il referendum, il 1891 l'iniziativa dal pievel. Il 1891 elegia il parlament per l'emprima giada in represchentant dals conservativs catolics (oz PCD) en la regenza: Per l'emprima giada dapi il 1848 na sa cumpona il Cussegl federal betg mo da Liberals.

1919, 1929 | Proporz

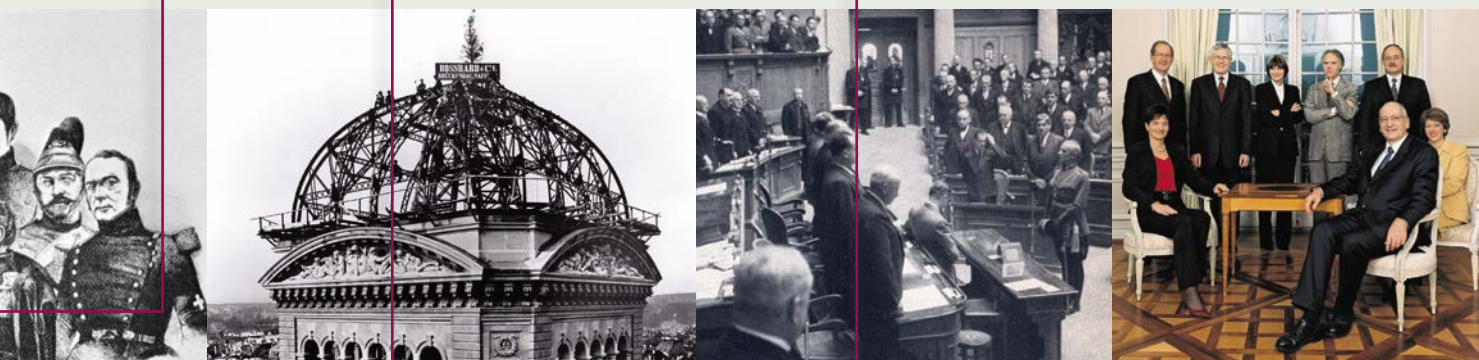
VINAVANT EN DIRECZIUN DA LA DEMOCRAZIA DA CONCORDANZA

Il 1919 vegn il Cussegl naziunal elegi per l'emprima giada tenor il sistem da proporz, ed en il Cussegl federal sesa in segund commember conservativ catolic. A partir dal 1929 fa er in commember da la Partida da purs, mastergnants e burgais (oz PPS) part da la regenza.

1959–2003 | Furmla magica

DIVERSITAD ER EN IL CUSSEGL FEDERAL

La regenza sa cumpona da represchentants da las partidas cun ils pli blers electurs: 2 PLD, 2 PCD, 2 PS, 1 PPS. Questa uschenumada furmla magica vala fin il 2003. Dapi lura variescha la cumposiziun dal Cussegl federal en quai che riguarda las partidas.

1900

1950

2000

1914–1918 | Emprima Guerra
 mundiala, chauma generala

IDEAS SOCIALISTICAS

La povradad e la dischoccupaziun durant l'Emprima Guerra mundiala sco er las ideas socialisticas da la Revoluziun russa provocheschan il 1918 la chauma generala naziunala.

1939–1945 |
 Segunda Guerra mundiala

INTEGRAZIUN DA LA SANESTRA

Sut l'impressiun da la smanatscha da l'exteriur s'uneschan las forzas politicas da la sanestra fin a la dretga: Durant la Segunda Guerra mundiala elegia il parlament il 1943 in socialdemocrat en la regenza.

2000 | Terza Constituziun federala
**MANTEGNIMENT ED
 AVERTADAD**

La revisiun totala da la Constituziun federala accentuescha la collavraziun collegiala tranter la Confederaziun ed ils chantuns e regla la repartiziun da las incumbensas. Il 2000 approvescha il pievel svizzer ils contracts bilaterals tranter la Svizra e l'Uniun europeica (UE). Dus onns pli tard accepta el la participaziun a la ONU.